

Effectmeting Corporatie en cultuur

1 Korte omschrijving van het advies

Uitgebracht in juli 2008

In juli 2008 verscheen het advies Corporatie en Cultuur, geïnitieerd op grond van de constatering dat wooncorporaties zich de afgelopen jaren veelvuldig op het terrein van kunst en cultuur zijn gaan bewegen. In het advies worden enkele vragen opgeworpen die voortvloeien uit deze betrekkelijk nieuwe rol van de corporaties. Overigens met als uitgangspunt dat deze bemoeienis als positief moet worden beschouwd. Serieuze participatie vanuit allerlei sectoren van het maatschappelijk middenveld in het cultuurbeleid is in beginsel altijd positief, versterkt immers de sector kunst en cultuur, positioneert en wortelt deze steviger in de samenleving en vergroot aldus haar legitimatie.

2 Gang door het gemeentelijke apparaat

Bij brief van 3 oktober 2008 reageert de directeur van de dienst Kunst en Cultuur instemmend op het advies van de Raad. Hij stelt de verschillende aanbevelingen van het advies te zullen betrekken bij de door de dienst zelf uit te brengen nota over gebiedgericht werken door de sector cultuur. Medewerkers van de dienst zullen samen met die van de Raad werkconferenties organiseren waarin culturele instellingen en corporaties met elkaar kunnen kennismaken en de gezamenlijke aanpak bespreken. Kort na ontvangst van deze brief wordt de door de dienst aangekondigde nota uitgebracht, die in de volgende paragraaf aan de orde komt.

3 Waarneembare effecten

De afgelopen twee jaar is nog sterker dan daarvoor gebleken, dat corporaties veel gebruik maken van kunst en cultuur als instrument bij de uitvoering van hun taken. Inmiddels lijkt deze aanpak gemeengoed te zijn bij de verschillende regiokantoren van de corporaties. In de praktijk komen we een flink aantal corporatiemedewerkers tegen die met kunst en cultuur weten om te gaan.

De eerste aanbevelingen van de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur (erken als gemeente de inspanning en het groeiende belang van de corporaties; werk met hen samen vanuit een complementaire en nevenschikkende optiek) blijken in de praktijk goed te worden nagekomen. Corporaties en (deel)gemeenten stellen gebiedsvisies op voor de langere termijn en jaarlijks zgn. 'integrale wijkactieplannen' met daarin een culturele paragraaf. Uit deze visies en IWAPs inmiddels zouden er 62 zijn opgesteld - blijkt dat het belang van de inspanning van corporaties positief wordt gewaardeerd en dat de gemeente niet hiërarchisch opereert als het gaat om culturele initiatieven. Vaak ligt de ontwikkelingsfunctie voor culturele voorzieningen nadrukkelijk bij de corporaties, in het bijzonder als het om vastgoed, publieke ruimte en (immobiel) erfgoed gaat. Hiermee zijn ook de zesde en zevende aanbeveling gerealiseerd: integratie van de cultuurparagraaf in de wijkvisies en overleg over de cultuurhistorische aspecten in de wijkvisies. Dit is over het algemeen, een enkele uitzondering daargelaten, in orde.

De derde en vierde aanbeveling (ontwikkel contacten tussen de corporaties en de dienst Kunst en Cultuur; ontwikkel gebiedsgericht werken door kunst- en cultuurinstellingen) is allereerst operationeel gemaakt in een gemeentelijke beleidsnota *Gebiedgericht werken; culturele competentie, participatie en permanente dialoog* van oktober 2008, opgesteld door de dienst Kunst en Cultuur. Het bureau van de Raad heeft in de conceptfase commentaar geleverd op deze beleidsnota. Tussen de gemeentelijke dienst en de corporaties is in diverse deelgemeenten en wijken overleg over culturele voorzieningen die gerealiseerd

worden door of met steun van corporaties. De rol van bewonersparticipatie (aanbeveling 8) is bij al deze projecten nadrukkelijk aan de orde. De samenhang tussen de projecten (aanbeveling 9) is vrij groot, nu binnen de corporaties het werken met kunst en cultuur vrij breed in de organisaties lijkt te zijn ingedaald.

Aanbeveling tien adviseert te beginnen met een of meer werkconferenties waarin medewerkers uit de corporaties en de cultuur met elkaar kennismaken en ervaring uitwisselen. Op 14 januari 2009 hebben de dienst Kunst en Cultuur en de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur samen een dergelijke werkconferentie georganiseerd waarin vertegenwoordigers van corporaties en culturele instellingen het woord voerden en best practices werden toegelicht. Daarmee werd ook tegelijk uitvoering gegeven aan de elfde en laatste aanbeveling: betrek bij de uitvoering van het beleid instellingen die veel ervaring hebben met buurtgericht werken, zoals het Centrum Beeldende Kunst en het lectoraat community arts. Dat is daadwerkelijk gebeurd. Inmiddels is het lectoraat overigens al weer een tijdje geleden beëindigd.

Geen uitvoering is gegeven aan de volgende aanbeveling: besteed aandacht aan de wijze waarop door de corporaties kwaliteitscriteria worden ontwikkeld en gehandhaafd. Inmiddels blijkt overwegend, dat corporaties geen onverantwoorde avonturen aangaan, niet aan het liefhebben zijn en normaliter deskundigheid inhuren waar dat nodig is.

4 Beoordeling

Zijn we derhalve tevreden? Ja, eigenlijk wel. Natuurlijk hebben de corporaties nogal te lijden van de economische crisis en van allerlei conflicten over hun rol (de aankoop en restauratie van de ss Rotterdam voorop) en zijn corporaties voorzichtiger dan een paar jaar terug. De corporaties zijn wat zakelijker geworden, dat is goed merkbaar. Maar principieel erkennen ze het belang van kunst en cultuur in de door hen beheerde wijken, doen voorstellen op dit punt, werken samen met culturele instellingen, zijn coöperatief en letten op kwaliteit. Corporaties zijn regionaal georganiseerd, er zijn verschillen tussen de regiokantoren, maar niet te opvallend.

De dienst Kunst en Cultuur is nu anderhalf jaar onderweg met de uitvoering van het beleid op het punt van gebiedgericht werken. De vrij zware structuur die in de beleidsnota van 2008 werd aangekondigd is nog niet gerealiseerd. Er wordt door de dienst, vrij pragmatisch maar zo te zien vrij effectief, met deelgemeenten en corporaties samengewerkt op veel verschillende plekken in de stad. Wat opvalt is dat daarbij weinig kunst- en cultuurinstellingen zijn betrokken. Deze instellingen zijn blijkbaar over het algemeen niet goed in staat om gebiedsgericht te werken. Daaruit vloeit de conclusie voort, dat de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur zijn blik voorlopig beter op de eigen wereld van instellingen kan richten dan op de corporaties. Veel culturele instellingen weten onvoldoende het niveau van wijk en buurt te bereiken en daar bronnen aan te boren. Juist kunstenaars verenigd in collectieven en initiatieven lukt dat overigens veel beter. Zij hebben meer dan de kunstinstellingen de flexibiliteit op veranderingen in de omgeving te reageren. En hebben vaak ook een gebiedgerichte uitstraling.

Een bijzondere situatie treffen we aan in de wijken die bestreken worden door het Pact op Zuid. In dit grootschalig samenwerkingsverband tussen corporaties, gemeente en deelgemeenten worden vele activiteiten op het terrein van kunst en cultuur ondernomen. In de aanpak wordt niet gewerkt overeenkomstig de structuur van de gemeentelijke nota beleidsnota *Gebiedgericht werken; culturele competentie, participatie en permanente dialoog*. Pact op Zuid is een ingewikkelde projectorganisatie, tevens pps-constructie waarin een cultuurteam opereert die een groot gebied bestrijkt. Toch is dit niet nadelig gebleken voor de aanpak van kunst en cultuur, integendeel. Het cultuurteam van het Pact op Zuid heeft in korte tijd veel tot stand gebracht en door de concentratie van kennis en relaties is een intensieve

samenwerking met corporaties ontstaan. Er zijn dus verschillende manieren van opereren als het gaat om gebiedsgericht werken in de sector kunst en cultuur. Een flinke dosis pragmatiek en volharding zijn nodig.

5 Vervolgstappen

De Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur beraadt zich op mogelijkheden om gebiedsgericht werken sterker te doen indalen in de sector zelf. Daarnaast zal de Raad ook de ontwikkelingen met betrekking tot het Pact op Zuid in de gaten houden. Sinds het verschijnen van de nota *PoZ nieuwe stijl: een aanpak met focus!* van november 2009 heeft de sector kunst en cultuur een andere status binnen het Pact gekregen. Deze nieuwe status is niet per se voordelig. Gesprekken tussen de sector en de Pactorganisatie worden gemonitord en waar nodig zal de Raad reageren op de ontwikkelingen.

Aanvullingen december 2010

De tendensen die in de eerste effectmeting worden gesignaleerd zijn de afgelopen tijd versterkt waar te nemen. Het aantal projecten in de sfeer van kunst en cultuur waar woningcorporaties bij zijn betrokken is niet meer te tellen. De corporatie is een gerespecteerde partner geworden in veel culturele projecten op wijk- en buurtniveau. Dat een verbetering van de leefomgeving kan worden bewerkstelligd door middel van kunst en cultuur is corporatiebreed nu wel ingedaald. Ook activiteiten die liggen op het grensgebied van cultuur en wijk-economie worden door corporaties ondersteund.

Tegelijkertijd zien we dat corporaties steeds minder financiële ruimte krijgen om actief bij te dragen aan de verbetering van het leefmilieu in de wijken. De recente afspraken van de rijksoverheid met Brussel over de positie van woningcorporaties in de sector volkshuisvesting, de opgelegde bijdrageregeling huurtoeslagen, het stagneren van de verkoop van woningen, het zijn alle factoren die de financiële positie van corporaties in negatieve zin beïnvloeden. We merken, dat corporaties kritischer zijn en sterker selecteren in door de cultuursector aangeboden plannen. Vooral die projecten die bijdragen aan een verbetering van de sociaal-economische positie van volwassenen en de onderwijsloopbaan van kinderen zullen de komende jaren positief blijven scoren. Het bevorderen van sociale stijging van bewoners zal steeds meer in het centrum van de wijkaanpak in Nederland komen te staan.

Als dit de invalshoek is, dan beschikken met name (netwerken van) creatieve beroepsbeoefenaren over mogelijkheden. We zien dan ook dat organisaties als Freehouse, Wandschappen, de Creative Factory, Codum, en daarnaast kunstinstellingen als de SKAR, het Centrum Beeldende Kunst en het Historisch Museum Rotterdam een goede relatie hebben en blijven behouden met corporaties. De mogelijkheden voor andere kunstinstellingen lopen terug. Reguliere instellingen weten, zo werd ook in de vorige effectmeting geconstateerd, onvoldoende het niveau van wijk een buurt te bereiken en daar bronnen aan te boren. De Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur ziet op dit moment, gelet op de financiële ruimte die voor de Rotterdamse kunstinstellingen de komende jaren beschikbaar is en de druk om een breed publiek te bereiken, nog maar weinig mogelijkheden voor een beleidswijziging op dit punt. Als wijkgericht werken (dat vrij arbeidsintensief is) niet in de genen van de instelling zit zal het daar niet snel meer in terecht komen.

Nieuw is de recente opkomst van door de culturele sector geïnitieerde vormen van 'action research', onderzoek naar de mogelijkheden van kunst en cultuur op wijkniveau in allerlei opbouwwerkachtige processen. Naar het voorbeeld van Salon Feijenoord zien we samenwerkingsverbanden ontstaan tussen individuele beroepsbeoefenaren en culturele organisaties op wijkniveau, gericht op het in kaart brengen van wat er gebeurt en wat er leeft enerzijds, op het actief ingrijpen en

verbeteren van de situatie anderzijds. Over de hele linie wordt door culturele organisaties, kunstenaars en vormgevers in deze processen samengewerkt met de gemeente (dienst Kunst en Cultuur), de deelgemeente, de cultuurscouts en belanghebbende corporaties. De resultaten van dergelijke processen worden veelal verwerkt in wijkactieplannen, voorstellen voor integrale gebiedsvisie en dergelijke.

De positie van kunst en cultuur in het Pact op Zuid is op het moment van publicatie van deze effectmeting nog steeds onzeker. De afgelopen jaren is een grote hoeveelheid projecten geïnitieerd of ondersteund door het cultuurteam van het Pact. Het is onduidelijk of dit stimulerende beleid, dat zichtbaar positieve effecten heeft, kan worden gecontinueerd.